
**Veličine in enote - 0. del: Splošna načela
(enakovreden ISO 31-0:1992)**

Quantities and units - Part 0: General principles

Grandeurs et unités Partie 0: Principes généraux
iTeb STANDARD PREVIEW
(standards.iteh.ai)

Größen und Einheiten - Teil 0: Allgemeine Grundsätze

<https://standards.iteh.ai/catalog/standards/sist/e6c3fa60-30b4-4c50-8293-a17eb58fab2f/sist-iso-31-0:a1a2-2007>

Deskriptorji: sistem enot, mednarodni sistem enot, merske enote, veličine, simboli, mnogokratniki, splošno

ICS 01.060.00

Referenčna številka
SIST ISO 31-0:1999 (sl)

Nadaljevanje na straneh 2 do 33

NACIONALNI UVOD

Standard SIST ISO 31-0 (sl), Veličine in enote - 0. del: Splošna načela, druga izdaja, 1999, ima status slovenskega standarda in je enakovreden mednarodnemu standardu ISO 31-0, tretja izdaja, 1992.

NACIONALNI PREDGOVOR

Mednarodni standard ISO 31-0:1992 je pripravil tehnični odbor Mednarodne organizacije za standardizacijo ISO/TC 12 *Veličine, enote, simboli in pretvorniki*. Slovenski standard SIST ISO 31-0:1999, druga izdaja, je prevod angleškega besedila tretje izdaje mednarodnega standarda ISO 31-0:1992. Ob morebitnem sporu glede besedila slovenskega prevoda v tem standardu je odločilen izvirni mednarodni standard v angleškem jeziku. Slovensko izdajo standarda je pripravil in potrdil tehnični odbor USM/TC TRS Tehnično risanje, veličine, enote, simboli in grafični simboli, v sodelovanju s Sekcijo za terminološke slovarje Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša - SAZU.

Ta slovenski standard je dne 1999-08-23 odobril direktor USM.

ZVEZE S STANDARDI

Ta privzeti standard je povezan z naslednjimi standardi:

SIST ISO 31-1:1995 (en)	Veličine in enote - 1. del: Prostor in čas
SIST ISO 31-2:1995 (en)	Veličine in enote - 2. del: Periodični in sorodni pojavi
SIST ISO 31-3:1995 (en)	Veličine in enote - 3. del: Mehanika
SIST ISO 31-4:1995 (en)	Veličine in enote - 4. del: Toplota
SIST ISO 31-5:1995 (en)	Veličine in enote - 5. del: Elektrika in magnetizem
SIST ISO 31-6:1995 (en)	Veličine in enote - 6. del: Svetloba in sorodna elektromagnetna valovanja https://standards.itelarcatalog/standards/sist/e6c3fa60-30b4-4c50-8293-a17eb58fab2f/sist-iso-31-0a1a2-2007
SIST ISO 31-7:1995 (en)	Veličine in enote - 7. del: Akustika
SIST ISO 31-8:1995 (en)	Veličine in enote - 8. del: Fizikalna kemija in molekulska fizika
SIST ISO 31-9:1995 (en)	Veličine in enote - 9. del: Atomika in jedrska fizika
SIST ISO 31-10:1995 (en)	Veličine in enote - 10. del: Jedrske reakcije in ionizirna sevanja
SIST ISO 31-11:1995 (en)	Veličine in enote - 11. del: Matematični znaki in simboli - Uporaba v fizikalnih in tehničnih vedah
SIST ISO 31-12:1995 (en)	Veličine in enote - 12. del: Karakteristična števila
SIST ISO 31-13:1995 (en)	Veličine in enote - 13. del: Fizika trdne snovi
SIST ISO 1000:1995 (en)	Mednarodni merski sistem - Enote SI s priporočili za uporabo njihovih mnogokratnikov in nekaterih drugih enot

PREDHODNA IZDAJA

- SIST ISO 31-0:1995 (en)

OSNOVA ZA IZDAJO STANDARDA

- Prizem standarda ISO 31-0:1992

OPOMBE

- Povsod, kjer se v besedilu standarda uporablja izraz "mednarodni standard", v SIST ISO 31-0:1999 to pomeni "slovenski standard".
- Nacionalni uvod in nacionalni predgovor nista sestavna dela standarda.
- Slovenski standard SIST ISO 31-0:1999 je enakovreden standardu ISO 31-0:1992.

iTeh STANDARD PREVIEW (standards.iteh.ai)

[SIST ISO 31-0+A1+A2:2007](#)
<https://standards.iteh.ai/catalog/standards/sist/e6c3fa60-30b4-4c50-8293-a17eb58fab2f/sist-iso-31-0a1a2-2007>

VSEBINA	Stran
Predgovor.....	6
1 Namen	8
2 Veličine in enote.....	8
2.1 Fizikalna veličina, enota in mersko število	8
2.2 Veličine in enačbe	9
2.2.1 Matematične operacije z veličinami	9
2.2.2 Veličinske in številske enačbe	10
2.2.3 Empirične konstante	10
2.2.4 Številski množitelji in veličinske enačbe.....	11
2.2.5 Sistem veličin in veličinskih enačb; osnovne in izpeljane veličine.....	11
2.2.6 Dimenzija veličine	11
2.3 Enote.....	12
2.3.1 Koherentni sistem enot	12
2.3.2 Enote SI ter njihovi desetiški mnogokratniki in deleži	13
2.3.2.1 Osnovne enote.....	13
2.3.2.2 Izpeljane enote, vključno z dopolnilnima enotama.....	14
2.3.2.3 Predpone SI	16
2.3.3 Enota ena.....	17
2.3.4 Drugi sistemi enot in mešane enote.....	17
3 Priporočila za tiskanje znakov in števil.....	18
3.1 Simboli za veličine.....	18
3.1.1 Simboli	18
3.1.2 Pravila za tiskanje indeksov.....	19
3.1.3 Kombinacija znakov za veličine, osnovne operacije z veličinami b4.4c50-8293.....	19
3.2 Imena in simboli enot	20
3.2.1 Mednarodni simboli enot.....	20
3.2.2 Kombinacija simbolov enot	21
3.2.3 Tiskanje simbolov enot	21
3.2.4 Tiskanje in uporaba predpon	21
3.3 Števila	22
3.3.1 Tiskanje števil	22
3.3.2 Decimalni znak.....	22
3.3.3 Množenje števil	22
3.4 Izrazi za veličine	22
3.5 Simboli za kemijske elemente in nuklide	22
3.6 Matematični znaki in simboli	23
3.7 Grška abeceda (pokončni in ležeči tisk)	24

Dodatek A: Navodilo za uporabo izrazov v imenih fizikalnih veličin	25
A.1 Splošno.....	25
A.2 Koeficienti, faktorji	25
A.3 Parametri, števila, razmerja.....	26
A.4 Nivoji	26
A.5 Konstante.....	26
A.6 Izrazi za splošno rabo	27
Dodatek B: Navodilo za zaokroževanje števil	29
Dodatek C: Mednarodne organizacije na področju veličin in enot	31
C.1 BIPM - CGPM - CIPM.....	31
C.2 OIML - BIML - CIML	31
C.3 ISO - ISO/TC 12	31
C.4 IEC - IEC/TC 25	32
C.5 IUPAP - SUN	32
C.6 IUPAC - IDCNS	33

iTeh STANDARD PREVIEW (standards.iteh.ai)

[SIST ISO 31-0+A1+A2:2007](#)
<https://standards.iteh.ai/catalog/standards/sist/e6c3fa60-30b4-4c50-8293-a17eb58fab2f/sist-iso-31-0a1a2-2007>

Predgovor

ISO (Mednarodna organizacija za standardizacijo) je svetovna zveza nacionalnih organov za standarde (članov ISO). Mednarodne standarde ponavadi pripravljajo tehnični odbori ISO. Vsak član ima pravico sodelovati pri delu tehničnega odbora, če ga zanima področje, za katerega je bil ustanovljen. Sodelujejo lahko tudi vladne in nevladne mednarodne organizacije, povezane z ISO. V vseh zadevah, ki so povezane s standardizacijo v elektrotehniki, ISO tesno sodeluje z Mednarodno elektrotehniško komisijo (IEC).

Osnutki mednarodnih standardov, ki jih sprejmejo tehnični odbori, se pošljejo vsem članicam v glasovanje. Za objavo mednarodnega standarda je treba dobiti soglasje najmanj 75 odstotkov članic, ki se udeležijo glasovanja.

Mednarodni standard ISO 31-0 je pripravil tehnični odbor ISO/TC 12 *Veličine, enote, simboli in pretvorniki*.

Tretja izdaja ukinja in zamenjuje drugo izdajo (ISO 31-0:1981). V primerjavi z drugo izdajo so glavne naslednje tehnične spremembe:

- dodane so bile nove razpredelnice osnovnih enot SI, izpeljanih enot SI, njihovih predpon in nekaterih drugih uveljavljenih enot
- dodan je bil nov razdelek (2.3.3) o enoti "ena"
- dodan je bil dodatek C o mednarodnih organizacijah na področju veličin in enot

Namen tehničnega odbora ISO/TC 12 je:

- iTECH STANDARD PREVIEW**
(standards.itech.ai)
- standardizirati enote ter simbole za veličine in enote (vključno z matematičnimi simboli), ki se uporabljajo na različnih področjih znanosti in tehnike
 - podati definicije veličin in enot, kjer je potrebno
<https://standards.itech.ai/catalog/standards/sist/e6c3fa60-30b4-4c50-8293-07>
 - standardizirati pretvornike za pretvornike različnih enot

ISO/TC 12 je pripravil ISO 31, da bi izpolnil to svojo dolžnost.

ISO 31 sestavljajo ti deli, ki imajo skupen naslov *Veličine in enote*:

- 0. del: Splošna načela
- 1. del: Prostor in čas
- 2. del: Periodični in sorodni pojavi
- 3. del: Mehanika
- 4. del: Toplotra
- 5. del: Elektrika in magnetizem
- 6. del: Svetloba in sorodna elektromagnetna valovanja
- 7. del: Akustika
- 8. del: Fizikalna kemija in molekulska fizika
- 9. del: Atomika in jedrska fizika
- 10. del: Jедrske reakcije in ionizirna sevanja

- 11. del: Matematični znaki in simboli za uporabo v fizikalnih in tehničnih vedah
- 12. del: Karakteristična števila
- 13. del: Fizika trdne snovi

Dodatki A, B in C tega dela ISO 31 so samo za informacijo.

iTeh STANDARD PREVIEW (standards.iteh.ai)

[SIST ISO 31-0+A1+A2:2007](#)
<https://standards.iteh.ai/catalog/standards/sist/e6c3fa60-30b4-4c50-8293-a17eb58fab2f/sist-iso-31-0a1a2-2007>

Veličine in enote - 0. del: Splošna načela

1 Namen

Ta del ISO 31 daje splošne informacije o načelih, ki se nanašajo na fizikalne veličine, enačbe, simbole veličin in enot ter koherentne sisteme enot, posebej na mednarodni sistem enot, SI.

Načela, ki so opisana v tem delu ISO 31, so namenjena za splošno uporabo na različnih področjih znanosti in tehnike ter kot splošen uvod v druge dele ISO 31.

2 Veličine in enote

2.1 Fizikalna veličina, enota in mersko število

ISO 31 obravnava samo fizikalne veličine za kvantitativni opis fizikalnih pojavov. Dogovorjene lestvice, kot so Beaufortova, Richterjeva in barvna lestvica, ter veličine, ki so izražene kot rezultat dogovorjenih poskusov, npr. korozjska odpornost, tukaj niso opisane. Prav tako niso navedeni devizni tečaji niti informativne vsebine.

Fizikalne veličine je mogoče združiti v kategoriji veličin, ki so med seboj primerljive. Primeri takšne kategorije so: dolžina, premer, razdalja, višina, valovna dolžina itd. Medsebojno primerljive veličine se imenujejo "istovrstne veličine".

Če je določena veličina iz takšne skupine izbrana kot referenčna veličina, imenovana *enota*, potem so druge veličine iz iste skupine izražene z zmnožkom te enote in števila. To število imenujemo *mersko število* veličine, ki je izražena s to enoto.

PRIMER

(standards.iteh.ai)

Valovna dolžina ene od natrijevih črt je

[SIST ISO 31-0+A1+A2:2007](#)

$$\lambda = 5,896 \times 10^{-7} \text{ m.}$$

<https://standards.iteh.ai/catalog/standards/sist/e6c3fa60-30b4-4c50-8293-a17eb58fab2f/sist-iso-31-0/a1a2-2007>

Tukaj je λ simbol za fizikalno veličino valovne dolžine; m je simbol za enoto dolžine, meter, in $5,896 \times 10^{-7}$ je mersko število valovne dolžine, izražene v metrih.

Povezava veličin in enot se lahko formalno izrazi v obliki

$$A = \{A\} \cdot [A],$$

kjer je A simbol fizikalne veličine, [A] simbol enote in $\{A\}$ številska vrednost veličine A, izražene z enoto [A]. Komponente vektorjev in tenzorjev so veličine in se lahko izrazijo v isti obliki.

Če je veličina izražena z enoto, ki je k -kratnik prve enote, potem je novo mersko število $1/k$ -kratnik prvega merskega števila; fizikalna količina, ki je zmnožek številske vrednosti in enote, je tako neodvisna od enote.

PRIMER

Sprememba enote valovne dolžine iz metra v nanometer, ki je 10^{-9} -kratnik metra, daje mersko število, ki je enako 10^9 -kratniku merskega števila veličine, izražene v metrih.

Tako je

$$\lambda = 5,896 \times 10^{-7} \text{ m} = 5,896 \times 10^{-7} \times 10^9 \text{ nm} = 589,6 \text{ nm.}$$

OPOZORILO O ZAPISU MERSKIH ŠTEVIL

Bistveno je razlikovati veličino samo, izraženo z določeno enoto in njenim merskim številom. Mersko število veličine, izraženo z določeno enoto, se lahko označi tako, da je simbol veličine med zavitima oklepajema in enota zapisana kot indeks. Bolj priporočljivo je izrecno označevati mersko število kot razmerje med veličino in enoto.

PRIMER

$$\lambda/\text{nm} = 589,6$$

OPOMBA 1. Ta zapis je posebej uporaben za diagrame in glave stolpcev v razpredelnicah.

2.2 Veličine in enačbe

2.2.1 Matematične operacije z veličinami

Dveh ali več fizikalnih veličin se ne more med seboj seštevati ali odštevati, če veličine ne pripadajo isti kategoriji medsebojno primerljivih veličin.

Fizikalne veličine se medsebojno množijo in delijo po pravilih algebre; zmnožek ali količnik dveh veličin, A in B , zadovoljuje zvezi

$$AB = \{A\}\{B\} \cdot [A][B]$$

$$\frac{A}{B} = \frac{\{A\}}{\{B\}} \cdot \frac{[A]}{[B]}$$

iTeh STANDARD PREVIEW

Torej je zmnožek $\{A\}\{B\}$ mersko število $\{AB\}$ veličine AB in zmnožek $[A][B]$ enota $[AB]$ veličine AB . Podobno je količnik $\{A\}/\{B\}$ mersko število $\{A/B\}$ veličine A/B in količnik $[A]/[B]$ enota $[A/B]$ veličine A/B .

[SIST ISO 31-0+A1+A2:2007](#)

PRIMER

<https://standards.iteh.ai/catalog/standards/sist/e6c3fa60-30b4-4c50-8293-a17eb58fab2f/sist-iso-31-0a1a2-2007>

Hitrost delca v je pri enakomernem gibanju podana z enačbo

$$v = l/t,$$

kjer je l razdalja, ki jo delec prepotuje v časovnem intervalu t .

Če torej delec prepotuje razdaljo $l = 6$ m v časovnem intervalu $t = 2$ s, je hitrost v enaka

$$v = \frac{l}{t} = \frac{6 \text{ m}}{2 \text{ s}} = 3 \frac{\text{m}}{\text{s}}.$$

Argumenti eksponentnih, logaritemskih in trigonometričnih funkcij itd. so števila, merska števila ali kombinacije veličin z dimenzijo ena (glej 2.2.6).

PRIMERI

$$\exp(W/kT), \ln(p/\text{kPa}), \sin \alpha, \sin(\omega t)$$

OPOMBA 2. Razmerje dveh istovrstnih veličin in katere koli funkcije tega razmerja, kot je logaritem razmerja, sta različni veličini.

2.2.2 Veličinske in številske enačbe

V znanosti in tehniki se uporablja dve vrsti enačb; *veličinske enačbe*, pri katerih črkovni simbol označuje fizikalno veličino (to je številska vrednost \times enota), in *številske enačbe (med merskimi števili)*.

Številske enačbe so odvisne od izbire enote, medtem ko imajo veličinske enačbe to prednost, da niso odvisne od izbire enote. Tako se raje uporablajo veličinske enačbe.

PRIMER

Preprosta veličinska enačba je

$$v = l/t,$$

ki je dana že v 2.2.1.

Če se, npr. za enote hitrosti, dolžine in časa uporabljo kilometri na uro, metri in sekunde, se lahko zapiše to številsko enačbo

$$\{v\}_{\text{km/h}} = 3,6 \{l\}_{\text{m}} / \{t\}_{\text{s}}.$$

Število 3,6, ki je v tej enačbi, izhaja iz enot, ki so bile izbrane; če se izberejo druge enote, je na splošno tudi število drugačno.

Če se indeksi, ki označujejo simbole enot, v tej enačbi izpustijo, se dobri

$$\{v\} = 3,6 \{l\} / \{t\}$$

in številска enačba postane odvisna od izbire enot in zato ni priporočljiva za uporabo. Če se takšna enačba kljub temu uporabi, morajo biti enote jasno vidne iz smisla besedila.

2.2.3 Empirične konstante

The STANDARD PREVIEW

Empirična zveza je pogosto izražena v obliki številske enačbe določenih fizikalnih veličin. Takšna zveza je odvisna od enot, s katerimi so izražene različne fizikalne veličine.

Empirična zveza med merskimi števili se lahko preoblikuje v veličinsko enačbo, ki vsebuje eno ali več empiričnih konstant. Takšna veličinska enačba ima to prednost, da je oblika enačbe neodvisna od izbire enot. Vendar so številske vrednosti empiričnih konstant, ki nastopajo v takšni enačbi, odvisne od enot, v katerih so izražene, tako kot pri drugih fizikalnih veličinah.

PRIMER

Rezultati merjenja dolžine l in periode T za vsako od več nihal na določenem mestu so lahko zapisani z veličinsko enačbo

$$T = C \cdot l^{1/2},$$

v kateri je empirična konstanta C enaka

$$C = 2,006 \text{ s/m}^{1/2}$$

(po teoriji je $C = 2\pi g^{-1/2}$, pri tem je g krajevni pospešek prostega pada).

2.2.4 Številski množitelji in veličinske enačbe

Veličinske enačbe včasih vsebujejo številske množitelje. Ti številski množitelji so odvisni od izbire definicij za veličine, ki nastopajo v enačbah.

PRIMERA

1. Kinetična energija E_k delca z maso m in hitrostjo v je

$$E_k = \frac{1}{2} mv^2.$$

2. Kapacitivnost C krogle s polmerom r v snovi s permitivnostjo ϵ je

$$C = 4\pi\epsilon r.$$

2.2.5 Sistem veličin in veličinskih enačb; osnovne in izpeljane veličine

Fizikalne veličine so med seboj povezane z enačbami, ki izražajo zakone narave ali določajo nove veličine.

Da bi definirali sisteme enot in uvedli zasnovno dimenzij, je primerno imeti nekatere veličine za medsebojno neodvisne, torej *osnovne veličine*. Druge veličine je mogoče opredeliti ali izraziti z enačbami in se imenujejo "*izpeljane veličine*".

Koliko veličin in katere se štejejo za osnovne, je odvisno od izbire.

Vse fizikalne veličine v ISO 31 temeljijo na sedmih osnovnih veličinah: dolžini, masi, času, električnem toku, termodinamični temperaturi, množini snovi in svetilnosti.

V mehaniki se na splošno uporablja sistem veličin in enačb, ki temelji na treh osnovnih veličinah. V ISO 31-3 so te osnovne veličine: dolžina, masa in čas.

Pri elektriki in magnetizmu se na splošno uporablja sistem veličin in enot, ki temelji na štirih osnovnih veličinah. V ISO 31-5 so te osnovne veličine: dolžina, masa, čas in električni tok.

Na istem področju so uporabljali tudi sisteme, ki so temeljili na treh osnovnih veličinah: dolžini, masi in času, zlasti "Gaussov" ali simetrični sistem (glej ISO 31-5:1992, dodatek A).

iTeh STANDARD PREVIEW

2.2.6 Dimenzija veličine

(standards.iteh.ai)

Vsaka veličina Q se lahko izrazi z drugimi veličinami z uporabo enačb. Tak izraz je lahko vsota členov. Vsak od teh členov je lahko izražen kot zmnožek potenc osnovnih veličin A, B, C, \dots iz izbranega niza, včasih pomnožen s številskim množiteljem ζ , tj. $\zeta A^\alpha B^\beta C^\gamma \dots$, kjer je niz eksponentov $(\alpha, \beta, \gamma, \dots)$ enak za vsak člen.

SIST ISO 31-0:1999/A2:2007
<https://standards.iteh.ai/catalog/standards/sist/e6c3fa60-30b4-4c50-8293-a17eb58fab2f/sist-iso-31-0a1a2-2007>

Dimenzija veličine Q se lahko tako izrazi z dimenzijskim zmnožkom

$$\dim Q = A^\alpha B^\beta C^\gamma,$$

kjer A, B, C, \dots označujejo dimenzijske osnovne veličine $A, B, C \dots$ in kjer so $\alpha, \beta, \gamma, \dots$ dimenzijski eksponenti.

Veličina, pri kateri so vsi dimenzijski eksponenti enaki nič, je pogosto imenovana *brezdimenzijska veličina*. Njen dimenzijski zmnožek ali dimenzija je $A^0 B^0 C^0 \dots = 1$. Takšna veličina z dimenzijo ena se izraža s številko.

PRIMER

Če so dimenzijske treh osnovnih veličin dolžine, mase in časa označene z L, M in T , je dimenzija veličine dela izražena z $\dim W = L^2 MT^{-2}$, in so dimenzijski eksponenti 2, 1 in -2.

V sistemu, ki temelji na sedmih osnovnih veličinah: dolžini, masi, času, električnem toku, termodinamični temperaturi, množini snovi in svetilnosti, so ustrezne osnovne dimenzijske označene z L, M, T, I, Θ, N in J , in je tako dimenzija veličine Q na splošno enaka

$$\dim Q = L^\alpha M^\beta T^\gamma I^\delta \Theta^\epsilon N^\zeta J^\eta.$$

PRIMERI

Veličina	Dimenzija
hitrost	LT^{-1}
kotna hitrost	T^{-1}
sila	LMT^{-2}
energija	L^2MT^{-2}
entropija	$L^2MT^{-2}\Theta^{-1}$
električni potencial	$L^2MT^{-3}I^{-1}$
permitivnost	$L^{-3}M^{-1}T^4I^2$
magnetni pretok	$L^2MT^{-2}I^{-1}$
osvetljenost	$L^{-2}J$
molska entropija	$L^2MT^{-2}\Theta^{-1}N^{-1}$
Faradayeva konstanta	TIN^{-1}
relativna gostota	1

V ISO 31 dimenzije veličin niso izrecno navedene.

2.3 Enote

2.3.1 Koherentni sistem enot

Enote se lahko izbirajo poljubno, vendar bi neodvisna izbera enote za vsako veličino povzročila veliko dodatnih številskega množiteljev v številskih enačbah.

Mogoče in v praksi ustrezejše je, da se izbere sistem enot tako, da imajo številske enačbe natančno tako obliko (skupaj s številkimi množitelji) kot ustrezne veličinske enačbe. Sistem enot, ki je definiran tako, se imenuje *koherenten* glede na obravnavani sistem veličin in enačb. Sli je takšen sistem in je podan v standardih ISO od 31-1 do 31-10, 31-12 in 31-13.

Za določen sistem veličin in enačb se dobi koherenten sistem enot tako, da se najprej določijo enote za osnovne veličine, *osnovne enote*. Nato se dobi za vsako izpeljano veličino definicija ustrezne izpeljane enote iz *osnovnih enot* z algebrskim izrazom iz dimenzijskega zmnožka (glej 2.2.6) z zamenjavo simbolov osnovnih dimenzijskih s simboli osnovnih enot. Kadar ima veličina dimenzijo ena, se ji da enota 1. V takšnem koherentnem sistemu enot se v izrazih za izpeljane enote iz osnovnih enot pojavlja kot številski množitelj samo število 1.